

Illa berek, nádak, erek

D1 – Szólások**A) Bottal üthetik a nyomát**

Ezt a szólást a mesékben gyakran olvashatjuk. Régen azt hittem, az üldözők egy nagy bottal csapkodják a menekülő lába nyomát. Már tudom, hogy akkor mondják: ha már nem sikerül valakit utolérni, mert ügyesen megszökött. Vajon hogyan lett ez a jelentése?

A vadászat szaknyelvéből származó kifejezés vált szólássá. Bizonyára hallottátok már, hogy a vadászon a hajtók bottal ütögetik a bokrokat, hogy kizavarják, kiugrasszák a vadat a vadász elé. Ha a vad már korábban elmenekült, bizony már csak a nyomát ütögethették – és ez igazán hiábavaló, értelmetlen dolog volt. Csakúgy, mint egy egérutat nyert szökevény hasztalan keresése.

Húzd alá a szövegben!

Mit jelent a szólás?

Miért ütögetik a hajtók bottal a bokrokat?

Mikor ütögették már csak a nyomát?

B) Inába száll a bátorsága

Ha nem merünk vállalni egy feladatot, vagy megijedünk valamitől, akkor ezt kérdezhetik: „Na, mi van, inadba szállt a bátorságod?”

Nekem ez egy kicsit mindig rosszul esik. Ezzel a szólással gúnyolódni lehet a másikon...

Valóban: kissé rosszalló értelemben használjuk ezt a szólást, bár olykor csak tréfásan megjegyezzük, és nem akarjuk vele megbántani a másikat.

S hogy miért érezzük mégis lenézőnek a szólást? Hajdanában az emberek úgy képzeltek, hogy mindaz, ami fent van, az jó, ami pedig lent van, az csakis rossz lehet. Ezt az ellentétet a testrészekkel alkotott kifejezéseink is szemléltetik. A „fej” szavunkból származik a „fő” kifejezés, amely önmagában (fő feladat, fő cél) és szóösszetételekben (főiskola, főorvos) egyaránt „fontosat”, „jelentőset” fejez ki. A „láb”-bal alkotott kifejezésekhez viszont gyakran járul lebecsülő, megvető hangulat (gyenge lábakon áll, lábatlankodik, elinal). Így van ez a mi szólásunk esetében is: ha már valakinek a lábában, inában reszket a bátorsága, arról a „bátorságról” jobb nem is beszélni...

Húzd alá a szövegben?

Mit jelent a szólás?

Miért esik rosszul, ha nekünk mondják?

Milyen, ami fent van? Húzz alá egy-két példát!

Milyen, ami lent van? Húzz alá egy-két példát!

C) Illa berek, nádak, erek!

Az „illa” szó jelentését nem ismerem, de a mesékből tudom, mit jelent a szólás. Amikor gyorsan kell elmenekülnie a hősnek, vagy ha egy szempillantás alatt eltűnik, elfut, akkor mondják: „Illa berek, nádak, erek – már nyomát se találni.” Olyan dallamos, összecsengő szavakból áll ez a szólás, mint egy versike... Igen, a szólásban lévő szavak belső rímet és pergő ritmust alkotnak. Az „illa” szót ma már nem használjuk, de ha azt mondom: elillan, biztosan felismered benne a régi kifejezést. Futást, szökést jelentett az „illa”. A szólásban szereplő többi szó – a berek, nádak, erek – pedig azoknak a helyeknek a felsorolása, amelyek a régi világban a menekülő, bujdosó emberek számára legjobb menedékül szolgáltak.

Húzd alá a szövegben?

Mit jelent a szólás?

Mit jelent az „illa” szó?

Mit jelent a szólásban szereplő többi szó?

D) Mehetsz Kukutyinba zabot hegyezni

Mesékben fordul elő ez a szólás. Ha valaki pórul járt, nagy csúfság érte, vagy bajt okozott, így zavarták el: „Mehetsz Kukutyinba zabot hegyezni!” Az egész szólás olyan mókásan hangzik. Kukutyinban tényleg zabot hegyeznek az emberek? Különben is, minek azt hegyezni, mikor a zab úgyis hegyes?

Ahogy mondod: mókás, tréfás ez a szólás, hangulata és tartalma szerint egyaránt. Hiszen a zabhegyezés teljesen értelmetlen, hiábavaló, sőt szinte megoldhatatlan feladat. S azért éppen a zabot emlegeti a szólás, mert a szemtermések, gabonafélék közül az a leghegyesebb, annak a hegyezése lenne a legfölszegebb, legértelmetlenebb munka.

A Kukutyin elnevezés is tréfásan hangzik. Hogy létezett-e ilyen helységnev vagy sem, ki tudja. A kutatók némelyike szerint igen, a többségük azonban kételkedik benne. Ha volt ilyen nevű helység, ha nem, egy a lényeg: ha már valakit Kukutyinba küldenek zabot hegyezni, arra az emberre semmi szükség, szedje a sátorfáját mielőbb!

Húzd alá a szövegben?

Mit jelent a szólás?

Milyen a szólás hangulata? Miért?

D2 – Melyik szólás illik a történethez?**A)**

Régen történt, még második elemibe jártam. A mi csapatunk rendszerint a partparton táborozott. Állandó harcban álltunk a Vörös Ferkóékkal, akik pedig a nagy eperfa környékén találkoztak.

Egyszer elhatároztuk, hogy kihívjuk a Ferkóékat hócsatára. Az én feladatomból volt elvinni az üzenetet. Nagyon izgultam, mert ha elcsípnek, biztos nem engednek el szó nélkül. Kora reggel, iskola előtt az eperfa felé kerültem. Minden csendes volt. Óvatosan közeledtem a fához. Szerencsére nem volt a környéken senki! Gyorsan feltűztem az üzenetet, és futottam, ahogy csak bírtam. Mire Vörös Ferkóék a fához értek...

Szólás: .....

B)

Régen történt, még második elemibe jártam. A mi csapatunk rendszerint a partparton táborozott. Állandó harcban álltunk a Vörös Ferkóékkal, akik pedig a nagy eperfa környékén találkoztak.

Egyszer elhatároztuk, hogy kihívjuk a Ferkóékat hócsatára. Az én feladatomból volt elvinni az üzenetet. Nagyon izgultam, mert ha elcsípnek, biztos nem engednek el szó nélkül. Kora reggel, iskola előtt az eperfa felé kerültem. Minden csendes volt. Óvatosan közeledtem a fához. Szerencsére nem volt a környéken senki! Gyorsan feltűztem az üzenetet és ...

Szólás: .....

C)

Régen történt, még második elemibe jártam. A mi csapatunk rendszerint a partparton táborozott. Állandó harcban álltunk a Vörös Ferkóékkal, akik pedig a nagy eperfa környékén találkoztak.

Egyszer elhatároztuk, hogy kihívjuk a Ferkóékat hócsatára. Kovács Józsikára bízunk, hogy elvigye az üzenetet. Nagyon szeretett volna a csapatunkhoz tartozni. Ezért alkalmat adtunk neki, hogy bebizonyítsa bátorságát. Úgyesen kellett a feladatot végrehajtani, mert ha elcsípik, biztos nem engedik el szó nélkül. Józsika kora reggel, iskola előtt az eperfa felé került. Minden csendes volt. Óvatosan közeledtem a fához. De nem volt szerencséje. Már majdnem odaért, mikor az erdész háza mellett feltűnt Hosszú Pista a Vörös Ferkó csapatából. A távolból úgy láttuk, még gyorsan feltűzhetné az üzenetet. De nem ez történt...

Szólás: .....

D)

Régen történt, még második elemibe jártam. A mi csapatunk rendszerint a patakparton táborozott. Állandó harcban álltunk a Vörös Ferkóékkal, akik pedig a nagy eperfa környékén találkoztak.

Egyszer elhatároztuk, hogy kihívjuk a Ferkóékat hócsatára. Kovács Józsikára bíztuk, hogy elvigye az üzenetet. Nem ő volt a legbátrabb a csapatban. Gondoltuk, itt az alkalom, hogy bizonyítson. De nem volt szerencséje. Már majdnem kitűzte a fára a cédulát, mikor az erdész háza mellett feltűnt Hosszú Pista a Vörös Ferkó csapatából. Józsika megijedt, és futásnak eredt. Mi az iskolasarkon vártuk. Lihegve ért hozzánk, és izgatottan kezdte magyarázni, mi történt. De mi csak ugrattuk szegényt. Kijelentettük, hogy ezentúl ne a patak partra járjon, hanem...

Szólás: .....

(bottal üthették a nyomomat)

(Illa berek, nádak, erek)

(inába szállt a bátorsága)

(mehet Kukutyinba zabot hegyezni)